

## ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ СЕЛЕКЦІЙНОЇ РОБОТИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

---

*Розглянуто проблеми співвідношення генофонду порід тварин різного походження та деякі особливості роботи щодо реалізації Закону України "Про племінну справу у тваринництві".*

У зв'язку із спорадичним повторенням дискусій відносно часток масивів худоби вітчизняної і зарубіжної селекції в Україні хочу ще раз підкреслити свою точку зору щодо цієї проблеми, яка є незмінною протягом багатьох років [1–5].

По-перше, завданням щонайбільшої державної ваги є збереження всього різноманіття генофонду, особливо локальних зникаючих порід. Хоча тут не може втриматись від репліки стосовно нібито дуже високого рівня резистентності та якості продукції, притаманного саме локальним породам, як це видно з окремих неконкретних публікацій. Адже у недбайливих господарів тварини локальних порід теж хворіють, а, скажімо, щодо рівня жирномолочності серед усіх помітно виокремлюється лише сіра українська порода. Тобто треба гранично ясно говорити про певний, сформований протягом багатьох десятиліть і навіть століть, притаманний кожній окремо взятій породі генетичний статус, який настійно необхідно зберегти як національне селекційно-генетичне надбання, як унікальне, неповторне явище, що є самодостатньо особливо цінним незалежно від того, буде використаним чи ні для створення нових селекційних формувань.

Словом, в окремих випадках ми повинні відійти від суто утилітарного формулювання щодо господарської доцільності та економічної ефективності.

По-друге, проблема співвідношення більш чи менш розповсюджених в Україні кращих світових та вітчизняних порід. Основний критерій щодо названої проблеми я формулюю таким чином: кожний сучасний господар шукає кращий генофонд і обов'язково створює для нього оптимальні умови вирощування, годівлі, утримання та використання. Велику роль у цій справі

відіграють особисті уподобання. Скажімо, серед вітчизняних порід я вважаю кращими симентальську та похідну від неї українську червоно-рябу молочну. У інших фахівців — інші точки зору. Це і є нормальним явищем, підґрунтям для збереження породного різноманіття. В нинішній ситуації повністю виправдала себе наша концепція щодо статусу створених наприкінці ХХ століття порід як відкритих систем. Вона дає змогу, з одного боку, генетично і генеалогічно структурувати породи, з іншого, — “стимулювати” їх найкращим матеріалом світового генофонду. На цьому тлі антинауковими є пропозиції деяких науковців щодо закріплення за окремими стадами гірших плідників. Пропонується примітивна лжетеорія, суть якої автори розкривають так. Якщо, скажімо, в господарстві мають рівень продуктивності 5–6 і більше тисяч кілограмів молока на корову, то за таким стадом слід закріплювати щонайцінніших плідників. Якщо ж середній надій ледь сягає 2–2,5 тис. кг молока, то, на їхній погляд, слід обмежити племінну цінність закріплюваного плідника рівнем максимум 3,5–4 тис. кілограмів. Невже не зрозуміло, що таким чином буде генетично закріплене продуктивне здичавіння досить великих масивів худоби, чому, до речі, і без того дуже сприяє традиційне широке використання у селянських господарствах доморослих неплемінних плідників?

За останні роки пройшло повне реформування колишніх колгоспів і радгоспів. Радикально змінились межі господарств, їхні власники. Можна констатувати втрату низки племінних господарств та появу нових суб'єктів племінної справи.

Міністерством аграрної політики спільно з Українською академією аграрних наук розгорнуто роботу щодо створення відповідних структур, підготовки фахівців, опрацювання необхідних матеріалів і документів для реалізації Закону України “Про племінну справу у тваринництві”.

Названий закон складається із семи розділів, які включають у себе 27 статей. Усі розділи і статті настільки взаємопов'язані та взаємозалежні, що вимагають цілісного повного і вичерпного коментаря. Однак обсяг даної публікації, на жаль, не дає змоги цього зробити. Тому розглянемо лише окремі позиції.

Законом передбачено формування Державного племінного реєстру. У зв'язку з вищезгаданими організаційними трансформаціями аграрного сектору економіки та потребою дотримувати

тись вимог Європейського співтовариства щодо племінних ресурсів було вирішено започаткувати Державний племінний реєстр не на основі формального узагальнення наявних статистичних та бонітувальних даних, а через проведення в масштабах усієї України атестації суб'єктів племінної справи у тваринництві. З цією метою по всіх областях Міністерством аграрної політики і Українською академією аграрних наук створено компетентні комісії, співголовами яких є представники загальнодержавних структур і начальники Головних управлінь сільського господарства і продовольства облдержадміністрацій. Усього в цих комісіях понад 250 осіб; з числа науковців до них делеговано найбільш досвідчених, авторитетних та кваліфікованих.

Надто важливою є суцільна ідентифікація поголів'я великої рогатої худоби — незалежно від племінної цінності чи товарного призначення, належності будь-якому власникові.

Слід відверто визнати, що протягом багатьох років справа видання державних книг племінних тварин (ДКПТ) була у занедбаному стані. Нині ця сфера діяльності оновлюється, ведеться підготовка кількох томів, насамперед по найбільш розповсюджених та нещодавно створених породах. Принагідно зазначимо, що сучасні методи обробки даних, набору та тиражування дають змогу радикально змінити статус ДКПТ, перетворивши їх з історико-довідкової літератури на матеріали інформаційно-прикладного характеру для поточного управління селекційним процесом.

Важко поки що йде справа з організацією та діяльністю служб контролерів-асистентів і експертів-бонітерів. Ця проблема багатогранна і залежить від комплексної дії багатьох чинників:

системи підготовки відповідних фахівців; стабільного державного фінансування відповідних структур (причому йдеться не лише про зарплату, а й про приміщення, транспорт, засоби комунікацій, прилади, обладнання, апаратуру, реактиви і т. ін.); зміни менталітету керівників районної та обласної ланки, яка б призвела до неприпустимості використання контролерів-асистентів і експертів-бонітерів для виконання будь-яких інших робіт, не передбачених їхніми службовими посадовими інструкціями.

Закони "Про племінну справу у тваринництві", "Про ветеринарну медицину" дають важелі для ліквідації чи не найбільшого лиха у тваринництві — неатестованих плідників. Однак слід відверто сказати, що в областях використовують тисячі неатесто-

ваних плідників — носіїв генетичного регресу та хвороб статевої системи. Цій справі поряд з передбаченими законодавством каральними заходами має зарадити виховання несприйняття навіть думки про використання таких плідників у студентів-аграріїв усіх спеціальностей, які в майбутньому будуть фермерами або керівниками чи спеціалістами сільськогосподарських підприємств.

Досить активно відбувається процес створення структур для сервісного обслуговування поголів'я у господарствах усіх форм власності з питань репродукції, ідентифікації, обліку рівня продуктивності та якості продукції, оцінки племінної цінності тварин. Поступово до керівників та фахівців сільськогосподарських підприємств приходить розуміння того, що можна організувати селекційно-племінну роботу і відтворення стада на найвищому рівні. Для цього є відповідні організації. Потрібні лише бажання і кошти.

1. *Буркат В.П.* Проблема породи у молочному скотарстві та шляхи її розв'язання // Вісн. с.-г. наук. — 1984. — № 10. — С. 1–7.

2. *Буркат В.П.* Нові концепції теорії та практики селекції // Тваринництво України. — 1991. — № 11. — С. 2–4.

3. *Буркат В.П.* Майбутнє племінне скотарство України // Сучасні методи селекційно-племінної роботи в молочному скотарстві. — К., 1992. — С. 117–118.

4. *Буркат В.П.* Статус порід і перспективи селекції // Тваринництво України. — 1993. — № 1. — С. 4–5.

5. *Буркат В.П.* Про стан і перспективи розвитку селекції у тваринництві // Вісн. аграр. науки. — 2001. — № 1. — С. 12–18.

### **Українська академія аграрних наук**

**Особенности организации селекционной работы на современном этапе.** В.П. Буркат. Украинская академия аграрных наук.

**Резюме.** Рассмотрены проблемы соотношения генофонда пород животных разного происхождения и некоторые особенности работы по реализации Закона Украины "О племенном деле в животноводстве".

**Organization particular features of selection work on contemporary stage.** V.P. Burkat. Ukrainian academy of agrarian sciences.

**Summary.** The problems of coexistence of genofond of animal breeds of different origins and some specials of work by realization of Law of Ukraine "About stud work in stock breeding" are considered.